

УДК 351.82:061.1ЄС

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2022.4.8>

Гончарук Наталія Трохимівна,

доктор наук з державного управління,
професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Навчально-наукового інституту державного управління
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»
ORCID ID: 0000-0002-2681-6687

Меркотун Ганна Геннадіївна

здобувач ступеня доктора філософії кафедри державного управління
і місцевого самоврядування
Навчально-наукового інституту державного управління
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»
ORCID ID: 0000-0001-8030-7560

ЕКОНОМІЧНЕ ВРЯДУВАННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ТА ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА

ECONOMIC GOVERNANCE IN THE EUROPEAN UNION: CONCEPTUAL FUNDAMENTALS AND HISTORICAL RETROSPECTIVE

Цивілізаційний вибір України та отримання нею 23 червня 2022 р., відповідно до рішення Європейської Ради, статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу (за умови боротьби з корупцією та судової реформи) обумовлюють необхідність приведення вітчизняного публічного управління у відповідність до європейських стандартів і принципів, а також гармонізації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Євроінтеграційні прагнення України детермінують необхідність детального аналізу функціонування всіх напрямів врядування в Європейському Союзі. Особливої уваги потребує економічне врядування в Європейському Союзі, адже саме воно є одним із визначальних чинників успішності функціонування економік держав-членів та співдружності в цілому. Досліджуються концептуальні засади та аналізується історична ретроспектива економічного врядування в Європейському Союзі. Розкривається сутність понять «економічне врядування» та «економічне врядування в Європейському Союзі». Розглядаються основні етапи тридцятирічного досвіду розбудови економічного врядування в Європейському Союзі: з часу підписання Договору про Європейський Союз (Маастрихтського договору), у 1992 р. до сьогодні. Аналізуються нормативно-правові акти, що є основою економічного врядування в Європейському Союзі. Визначаються основні досягнення та виклики, що стоять на шляху побудови ефективної та результативної структури економічного врядування в Європейському Союзі, здатної забезпечити досягнення спільних цілей співтовариства. Робиться висновок, що економічне врядування в Європейському Союзі постійно посилюється та вдосконалюється й нині Європейське співтовариство проводить комплексні заходи щодо його перегляду з метою вирішення існуючих проблем та обумовлені необхідністю посилення координації економічної та фіскальної політик держав-членів Європейського Союзу в умовах подальшої розбудови Економічного і монетарного союзу в контексті подолання негативних наслідків світової коронавірусної пандемії, виходу Великої Британії зі складу ЄС та світової економічної і фінансової кризи.

Ключові слова: економічне врядування, економічне врядування в ЄС, Європейський Союз, публічне управління, європейська політика, європейська інтеграція, координація економічної та фіскальної політик, монетарний союз, Європейський семестр.

The civilizational choice of Ukraine and its obtaining on June 23, 2022, in accordance with the decision of the European Council, the status of a candidate for joining the European Union (subject to the fight against corruption and judicial reform) determine the need to bring domestic public administration into compliance with European standards and principles, and as well as harmonization of the legislation of Ukraine with the legislation of the European Union. Ukraine's European integration aspirations determine the need for a detailed analysis of the functioning of all areas of governance in the European Union. Economic governance in the European Union needs special attention, because it is one of the determining factors in the successful functioning of the economies of the member states and the commonwealth as a whole. Conceptual foundations are studied and the historical retrospective of economic governance in the European Union is analyzed. The essence of the concepts "economic governance" and "economic governance in the European Union" is revealed. The main stages of the thirty-year experience of

developing economic governance in the European Union are considered: from the time of signing the Treaty on the European Union (Maastricht Treaty) in 1992 to the present. The legal acts that are the basis of economic governance in the European Union are analyzed. The main achievements and challenges that stand in the way of building an effective and efficient structure of economic governance in the European Union, capable of ensuring the achievement of the community's common goals, are determined. It is concluded that economic governance in the European Union is constantly being strengthened and improved, and now the European Community is taking comprehensive measures to review it in order to solve existing problems and due to the need to strengthen the coordination of the economic and fiscal policies of the member states of the European Union in the conditions of the further development of the Economic and Monetary Union in the context of overcoming the negative consequences of the global coronavirus pandemic, the exit of Great Britain from the EU and the global economic and financial crisis.

Key words: *economic governance, economic governance in the EU, European Union, public administration, European policy, European integration, coordination of economic and fiscal policies, monetary union, European Semester.*

Постановка проблеми. Цивілізаційний вибір України та отримання нею 23 червня 2022 р., відповідно до рішення Європейської Ради, статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу (за умови боротьби з корупцією та судової реформи) обумовлюють необхідність приведення вітчизняного публічного управління у відповідність до європейських стандартів і принципів, а також гармонізації законодавства України до законодавства ЄС. Намір нашої країни інтегруватися до Європейського Союзу пояснюється прагненням держави долучитися до когорти країн з розвинутою економікою, головними цінностями яких є побудова демократичного суспільства, забезпечення прав і свобод людини і громадянина та верховенство права. Перспектива членства в ЄС для України є важливим стимулом вітчизняних реформ, який підкріплюється солідним фінансуванням з боку ЄС. Ключовим напрямом змін, який очікують в ЄС від країн-кандидатів і на реалізацію якого надається суттєва технічна і фінансова допомога, є повне прийняття спільного законодавства ЄС на момент вступу до ЄС.

Отже, євроінтеграційні прагнення України обумовлюють необхідність детального аналізу функціонування всіх напрямів врядування в Європейському Союзі. Особливої уваги потребує економічне врядування в Європейському Союзі, адже саме воно є одним із визначальних чинників успішності функціонування економік держав-членів та співдружності в цілому. Водночас, одним із викликів для ЄС є той факт, що невдале економічне врядування окремої держави може впливати на економічний розвиток інших держав-членів та єврозони загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічне врядування в ЄС перебуває в центрі наукових досліджень починаючи з кінця минулого сторіччя. Підвищення актуальності даної тематики в сучасних умовах обумовлено необхідністю посилення координації економічної та фіскальної політик держав-членів ЄС в умовах подальшої розбудови Економічного і монетарного союзу в контексті подолання негативних наслідків

світової коронавірусної пандемії, виходу Великої Британії зі складу ЄС та світової економічної і фінансової кризи.

Різноманітні аспекти економічного врядування були предметом розгляду в численних наукових доробках вітчизняних та зарубіжних дослідників, серед яких, зокрема: М. Гончаренко, Де Анджеліс Ф. (F. De Angelis), С. Дегриз (C. Degryse), А. Діксіт (A. Dixit), В. Загорський, А. Зоппе (A. Zoppe), А. Кобилянська, М. Коваленко, Ф. Моллет (F. Mollet), Л. Рейнер (L. Rayner), Н. Рудік та ін.

Як цілком слушно зазначає Н. Рудік система економічного врядування в ЄС пройшла у своєму розвитку складний шлях: від Маастрихтського договору, який запровадив євро як спільну валюту держав-членів ЄС, обмежив державний дефіцит та рівень державного боргу відповідно до 3% та 60% ВВП; прийняття на цій основі Пакту стабільності та зростання, метою якого було посилення нагляду та координації фіскальної та економічної політик держав-членів; запровадження в практику «Європейського семестру» (циклу координації економічної та фіскальної політики держав-членів); прийняття пакетів із шести і двох законодавчих актів, спрямованих на посилення економічного врядування та уникнення макроекономічних дисбалансів і пов'язаних з ними негативних побічних ефектів; удосконалення положень Економічного і монетарного союзу і, нарешті, до огляду основних елементів економічного врядування та ініціювання дебатів щодо його майбутнього [7, с. 54].

У сучасних умовах, зазначають політичні аналітики Європейського політичного центру, Європейський Союз проводить комплексні заходи щодо перегляду системи економічного врядування з метою вирішення існуючих проблем, подолання впливу світової пандемії COVID-19 та підготовки до викликів, пов'язаних з подвійним зеленим та цифровим переходами [8, с. 54].

Мета статті полягає у висвітленні концептуальних засад та історичної ретроспективи економічного врядування в Європейському Союзі.

Викладення основного матеріалу. Дослідження економічного врядування в ЄС, на нашу думку, варто розпочати із визначення сутності поняття «економічне врядування». У науковій літературі зустрічаються різні тлумачення даного поняття. Зокрема, М. Коваленко та М. Гончаренко економічне врядування визначають як «врядування, що передбачає взаємодію між трьома категоріями суб'єктів: державою, громадянським суспільством і приватним сектором (бізнесом) в економічній сфері на основі фундаментальних та суспільних принципів, до яких належить участь, підзвітність, відкритість, верховенство закону, поділ влади, доступність, субсидіарність, рівність тощо» [5, с. 10].

У свою чергу, О. Кілієвич під поняттям «економічне врядування» розуміє «врядування (тобто здійснення політичних, економічних та адміністративних повноважень для управління справами країни) в економічній сфері». Науковець зазначає, що у сфері економічного врядування досліджується функціонування і розвиток різних інститутів [4, с. 43].

На думку американського економіста А. Діксіта, економічне врядування складається з процесів (у рамках формальних і неформальних інститутів), які підтримують економічну діяльність і трансакції шляхом захисту прав власності, забезпечення виконання контрактів та реалізації колективних дій для забезпечення відповідних фізичної, інституційної та організаційної інфраструктур [10].

Аналізуючи розбудову економічного врядування в ЄС А. Зоппе (А. Зорре) дане поняття визначає як «систему установ і процедур, створених для досягнення цілей Союзу в економічній сфері, а саме координації економічної політики для сприяння економічному та соціальному прогресу ЄС та його громадян». Водночас, дослідниця зазначає, що фінансова, фіскальна та економічна кризи, які почалися в 2008 р., засвідчили, що ЄС потребує більш ефективної моделі економічного врядування, ніж економічна та фіскальна координація, яка діяла до того часу. Розвиток економічного врядування, який все ще триває, включає посилену координацію та нагляд як за фіскальною, так і за макроекономічною політикою та створення основи для управління фінансовими кризами [14].

Підписання 7 лютого 1992 р. «Договору про Європейський Союз» (Маастрихтський договір), що вступив в законну силу в листопаді 1993 р., слід вважати початком створення економічного врядування в ЄС. Маастрихтським договором, зокрема, передбачено забезпечення економічного

і соціального прогресу шляхом створення простору без внутрішніх кордонів, створення вищої форми економічної інтеграції держав – Економічного і монетарного союзу, введення єдиної грошової одиниці (євро) та проведення скоординованої економічної політики. Маастрихтський договір обмежив державний дефіцит та рівень державного боргу країн-членів до 3% та 60% ВВП відповідно. У Маастрихтському договорі визначено, що державам-членам належить вважати свої економічні політики предметом спільного інтересу та координувати їх у рамках Ради ЄС, тобто на міждержавному рівні [1].

У 1997 р. після впровадження євро, з метою гарантування дотримання державами-членами ЄС, які є учасниками Економічного та монетарного союзу, бюджетної дисципліни було прийнято Пакт про стабільність і зростання, який є обов'язковою дипломатичною угодою між державами-членами ЄС. Структурно Пакт про стабільність і зростання складається з резолюції Європейської Ради, ухваленої 17 червня 1997 р. в Амстердамі, та двох постанов Ради міністрів від 7 липня 1997 р., що описують технічні деталі домовленостей стосовно нагляду за бюджетом, координації економічних політик і штрафних санкцій у разі порушення бюджетної дисципліни [3]. У резолюції Амстердамської Європейської Ради три сторони – Європейська комісія, Рада міністрів та держави-члени взяли на себе зобов'язання повною мірою виконувати домовленості щодо нагляду за бюджетом і дотримання бюджетної дисципліни. Відповідно до норм вищезначеного Пакту Європейська комісія отримала право застосовувати покарання до держави-члена ЄС, що не дотрималась визначених 3% меж бюджетного дефіциту. У разі виявлення перебільшення 3% меж бюджетного дефіциту держава-порушник повинна зробити безвідсотковий внесок на користь ЄС (у формі безпроцентного депозиту). У випадку, коли протягом двох років надмірний дефіцит державного бюджету не ліквідовано, на таку державу може бути накладений штраф (максимальний розмір – 0,5% ВВП). Враховуючи той факт, що чітких правил щодо цих покарань немає, їх застосування чи незастосування залишається на розсуд Європейської Ради. Отже, Пакт про стабільність і зростання – це сукупність фіскальних правил, призначенням яких є запобігання витрачання коштів державами-членами ЄС понад їх можливості. З цією метою застосовується набір фіскальних правил для обмеження бюджетного дефіциту та боргу щодо ВВП.

До Пакту про стабільність і зростання неодноразово вносилися правки, що обумовлені змінами внутрішнього і зовнішнього середовища. Зокрема, поправки 2005 р., якими акцентовано на структурних фіскальних зусиллях з метою врахування впливу економічного циклу на державні фінанси, дозволили враховувати економічне та бюджетне становище конкретної держави, а також актуальні ризики для держав-членів (старіння населення, міграція тощо).

Рішення про створення нової наднаціональної архітектури нагляду та контролю за фінансовими ринками ЄС було ухвалене у 2009 р. Основу цієї наднаціональної архітектури склали Європейська рада аналізу системних ризиків та Європейська система фінансових контролерів, головним завданням яких є нагляд за діяльністю банків, фінансових і страхових компаній, пенсійних фондів. Рішення цих інституцій мають рекомендаційний характер [6].

У результаті економічної та фінансової кризи, кілька держав-членів зіткнулися з серйозними труднощами щодо їх фінансової стабільності або стабільності своїх державних фінансів, і тому звернулися за фінансовою допомогою. ЄС відреагував створенням різних механізмів, включаючи Європейський механізм фінансової стабільності, Європейський фонд фінансової стабільності і Європейський механізм стабільності, а також ухваливши законодавство, яке встановлює положення щодо макроекономічних умов, що додаються до позик, наданих відповідним державам-членам (Регламент (ЄС) № 472/2013). Європейський фонд фінансової стабільності та Європейський механізм стабільності були створені спеціальними договорами поза межами договорів Європейського Союзу та керуються Радою, що складається з міністрів фінансів держав-членів єврозони [14].

Також з метою посилення свого економічного врядування й нагляду та подолання наслідків фінансової, фіскальної та економічної кризи, ЄС вжив низку заходів, ключовими із яких є законодавчі пакети: «шість пакетів» (2011 р.) та «два пакети» (2013 р.). Посилений Пакт про стабільність і зростання, що набув чинності у грудні 2011 р., містив новий набір правил економічного та фіскального нагляду, що було найбільш комплексним посиленням економічного врядування в ЄС та єврозоні з часу заснування Економічного і монетарного союзу [7, с. 51].

Водночас, незважаючи на той факт, що посилена система економічного врядування була створена в 2011 р., вона все ще знаходиться на стадії розвитку, стосуючись кількох економічних сфер, включаючи фіскальну політику, макроекономічні

питання, антикризове управління, макрофінансовий нагляд та інвестиції.

Посилене економічне врядування включає: нову синхронізовану модель роботи – Європейський семестр – для обговорення та координації економічних і бюджетних пріоритетів; посилений нагляд ЄС за фіскальною політикою в рамках Пакту стабільності та зростання; нові інструменти для подолання макроекономічних дисбалансів і нові інструменти для боротьби з державами-членами, які перебувають у фінансовій скруті [14].

Європейський семестр – річний цикл, протягом якого бюджетна, макроекономічна та структурна політика держав-членів координується, щоб дозволити державам-членам враховувати рекомендації ЄС на ранній стадії своїх національних бюджетних процесів та в інших аспектах розробки економічної політики. Мета полягає в тому, щоб усі політики аналізувалися та оцінювалися разом, а також щоб були включені ті сфери політики, які раніше систематично не охоплювалися економічним наглядом, зокрема, такі як макроекономічний дисбаланс і фінансові питання. Основними етапами Європейського семестру є:

- пізньої осені Європейська Комісія представляє Щорічну стратегію сталого зростання, яка визначає пріоритети ЄС на наступний рік щодо економічної, бюджетної та трудової політики, а також інших реформ, необхідних для стимулювання зростання та зайнятості. Комісія пропонує конкретні рекомендації для єврозони в цілому, які потім обговорюються Радою та схвалюються на весняній Європейській раді. Комісія публікує Звіт про механізм оповіщення, який визначає держав-членів з потенційними макроекономічними дисбалансами;

- у квітні держави-члени подають свої плани щодо державних фінансів (програми стабільності або конвергенції), а також щодо реформ і заходів для досягнення розумного, сталого та інклюзивного зростання (національні програми реформ). Спільне подання дозволяє врахувати взаємодоповнюваність і побічні ефекти між фіскальною та структурною політиками;

- у травні Комісія оцінює національні програми реформ та програми стабільності або конвергенції, включаючи виправлення можливих макроекономічних дисбалансів. На основі цих оцінок Комісія пропонує рекомендації для конкретних країн, які потім обговорюються різними структурами Ради;

- у червні/липні Європейська Рада схвалює рекомендації для конкретних країн, які офіційно ухвалюються Радою в липні, закриваючи річний цикл Європейського семестру на рівні ЄС.

Таким чином, обговорення на рівні ЄС щодо фіскальної політики, макроекономічних дисбалансів, питань фінансового сектора та структурних реформ, що сприяють зростанню, відбуваються спільно під час Європейського семестру, перш ніж уряди складають свої проекти бюджетних планів на наступний рік і виносять їх на національне парламентське обговорення. На завершальному етапі бюджетного процесу, держави-члени єврозони подають проекти своїх бюджетних планів до Комісії, яка надає висновок, і до Єврогрупи, яка їх оцінює. Варто зазначити, що на практиці перший Європейський семестр було запроваджено в 2011 р.

У 2011 р. створено Об'єднаний комітет європейських наглядових органів, метою якою є побудова системи європейського банківського нагляду та здійснення наглядової практики на рівні ЄС. Із 2012 р. Європейський центральний банк став виконувати функції щодо нагляду за банками в ЄС. Європейський центральний банк дає поради національним державам та наддержавним органам щодо господарчої оцінки ухвали законів та інших правових норм ЄС, а також висловлює свою думку щодо грошової та цінової політики відповідним органам.

Посиленню економічного врядування в ЄС сприяло підписання 25 із 27 держав-членів 2 березня 2012 р. «Договору про стабільність, координацію і управління в економічному і монетарному союзі» [13], що знаменувало створення фіскального союзу. Метою цього Договору (відомого під назвою Бюджетний/Фіскальний Пакт), є забезпечення фінансової дисципліни та подолання боргової кризи в ЄС. Відповідно до Договору держави-підписанти зобов'язані прийняти на національному рівні правила щодо обмеження їхнього структурного дефіциту до 0,5% ВВП. Європейський Суд, відповідно до звернення, може винести рішення щодо відповідності національного законодавства країн взятих на себе зобов'язанням і у випадку виявлення порушення – накласти максимальний штраф у розмірі 0,1% ВВП. Більш дієвим інструментом примусу держави дотримуватись взятих на себе зобов'язань вважається положення про те, що держави-порушники будуть позбавлені можливості отримувати допомогу від Європейського стабілізаційного механізму [6].

Спеціальні процедури нагляду та моніторингу для держав-членів єврозони з урахуванням потенційного «переливу» негативних наслідків в рамках Економічного та монетарного союзу запровадила реформа 2013 р. «два пакета» [7, с. 52]. Ця реформа створила основу для роботи з держа-

вами-членами, які зазнають труднощів з фінансовою стабільністю або відчувають загрози для неї, отримують фінансову допомогу або, навпаки, виходять із програми фінансової допомоги. Реформа «два пакета» ще більше зміцнила бюджетну координацію в межах єврозони за допомогою багатосторонньої оцінки бюджетних планів держав-членів, які дотримуються загального бюджетного графіку, та посилила нагляд за державами-членами єврозони, які мають надмірний дефіцит бюджету.

Поглибленню європейської фінансової інтеграції та зміні архітектури європейської банківської системи сприяло створення в 2014 р. Європейського банківського союзу. Базовими складовими Європейського банківського союзу є п'ять елементів: єдине зведення правил для банків (регулювання); єдина структура банківського нагляду (нагляд); єдиний механізм рефінансування банків за рахунок зборів із самого банківського сектора (фінансування); єдина система захисту депозитів (захист); єдиний механізм тимчасової бюджетної підтримки (підтримка) [12]. Таким чином, Європейський банківський союз з цього часу діє за новими правилами та з новими інституціями, включаючи Єдиний механізм нагляду, Єдиний механізм врегулювання та Європейські органи нагляду, щоб запобігти кризам і забезпечити належне регулювання та нагляд за фінансовими гравцями.

Після подолання наслідків економічної та фінансової кризи ЄС розпочав процес, спрямований на зміцнення архітектури Економічного і монетарного союзу. Процес базується на звіті п'яти президентів про завершення створення Європейського економічного та монетарного союзу 2015 р., який зосереджується на чотирьох основних питаннях:

- економічний союз;
- фінансовий союз;
- фіскальний союз;
- політичний союз.

Ці чотири союзи тісно взаємопов'язані й розвиваються паралельно. За звітом послідувала низка повідомлень, пропозицій і заходів. Згідно із законодавством ЄС, у лютому 2020 р. Комісія розпочала перегляд поточної системи врядування, включаючи публічне обговорення щодо того, наскільки різні елементи спостереження, запроваджені або змінені реформами 2011 р. та 2013 р., були ефективними для досягнення своїх ключових завдань, цілей, а саме [14]:

- забезпечення стійких державних фінансів і зростання, а також уникнення макроекономічних дисбалансів;

– забезпечення інтегрованої системи нагляду, яка забезпечує більш тісну координацію економічної політики, зокрема в зоні євро;

– сприяння конвергенції економічних показників між державами-членами.

Варто зазначити, що виклики кризи, спричиненої коронавірусом вплинули на графік проведення огляду. Очікується, що Комісія повернеться до перевірки найближчим часом.

Отже, нині правовою основою економічного врядування в ЄС є:

– стаття 3 Договору про Європейський Союз, у якій зокрема зазначено, що Союз функціонує заради сталого розвитку Європи, що ґрунтується на збалансованому економічному зростанні та ціновій стабільності, конкурентоспроможній соціальній ринковій економіці, спрямованій на цілковиту зайнятість та соціальний прогрес, та високому рівні захисту і дедалі кращому стані довкілля. У преамбулі Договору про Європейський Союз зазначено, що Союз має непохитне прагнення досягти зміцнення та зближення економік країн-членів та заснувати економічний і монетарний союз, зокрема єдину та стабільну валюту [1];

– статті 2-5, 119-144 та 282-284 Договору про функціонування Європейського Союзу. Зокрема, ст. 2, 5 і 119 даного Договору складають основу для економічної координації: вони вимагають від держав-членів розглядати свою економічну політику як справу спільного інтересу та тісно її координувати. Сфери та форми координації визначені в ст. 121, яка встановлює процедуру, пов'язану з політичними рекомендаціями, як загальними (Загальні керівні принципи економічної політики), так і для окремих країн, а також у статті 126, яка встановлює процедуру, якої слід дотримуватися у випадку надмірного державного дефіциту. Статті 136-138 встановлюють спеціальні положення для тих держав-членів, валютою яких є євро, вимагаючи від них посилити координацію та нагляд за бюджетною дисципліною та економічною політикою. Крім того, розділ IX вимагає, щоб політика зайнятості була скоординована та узгоджена з економічною політикою, як це визначено в загальних керівних принципах (ст. 146);

– протоколи, додані до Договору про функціонування Європейського Союзу: Протокол № 12 щодо процедури надмірного дефіциту, Протокол № 13 щодо критеріїв конвергенції та Протокол № 14 щодо Єврогрупи.

Водночас, розбудова економічного врядування в ЄС все ще триває. Європейські аналітики та експерти постійно здійснюють моніторинг та оцінювання економічного врядування. Зокрема,

аналітики Європейського політичного центру здійснивши аналіз сучасного стану врядування в ЄС дійшли висновку, що виклики економічному врядуванню в ЄС у сучасних умовах можна поєднати в п'ять широких категорій [8, с. 12]:

– оформлення діючих правил, з точки зору їх складності, проциклічності, можливості виконання та антиінвестиційний ухил;

– вплив COVID-19 на державні фінанси та макроекономічні дисбаланси. Зростання коефіцієнтів заборгованості в країнах, які вже мають велику заборгованість, зробили поточний орієнтир для консолідації боргу все більш нереальним. Хоча вплив на дисбаланси є досі незрозумілим, ймовірно пандемія потенційно й надалі матиме значний вплив;

– зростання кількості джерел дисбалансів і ризики, такі як зміна клімату;

– вимоги зеленого та цифрового переходу, які вимагають довгострокового зростання державних інвестицій. Багатьом державам-членам буде важко досягти цього в рамках поточних обмежень Пакту стабільності та зростання;

– збереження та посилення соціального виміру економічного врядування в ЄС.

Аналітики зазначають, що ці п'ять пересічних викликів у поєднанні з певними політичними змінами в кількох державах-членах дають новий імпульс для реформ. Для ефективного вирішення цих завдань, враховуючи уроки останніх двох десятиліть економічного врядування в ЄС, на думку аналітиків, ключовими принципами реформи повинні бути [8, с. 12-13]:

– національна політична відповідальність держав-членів ЄС за зобов'язання; фінансові траєкторії чи інвестиції та структурні реформи мають вирішальне значення. Технічні правила звичайно важливі, але досвід показав, що дотримання зобов'язань також вимагає міцної національної політичної волі держав-членів ЄС;

– повні контракти ні можливі, ні бажані. У спробі зберегти всебічний набір правил, Пакт стабільності та зростання розвинувся з простого еталонного тесту індикаторів до складної будівлі детальних правил і винятків, що було зумовлено необхідністю врегулювати суперечності між фінансовою стійкістю і короткочасною стабілізацією та для відображення комплексного мінливого економічного середовища. Розширення було здійснено шляхом постійного усного перекладу правил, створюючи більшу непрозорість, політичну недовіру та відсутність відповідальності за прийняття рішень. Замість цього було б краще залишити вільне місце для реагування на власний розсуд, в рамках вря-

дування, на змінні економічні обставини. Фокус має бути на створенні процесів управління, які дають змогу переконатися, що рішення приймаються прозоро, підзвітно та політично легітимно;

– враховуючи неоднорідність боргового тягара держав-членів та економічних структур, єдиний для всіх підхід все частіше визнається неспроможним. Більш широке врахування специфіки країн з точки зору обох цілей (наприклад, цілі скорочення боргу) і нагляді бажаний. Однак будь-яка диференціація в нагляді повинна бути обґрунтована об'єктивними критеріями та повинна забезпечити всі складові економічного врядування в ЄС. Наприклад, наглядом за макроекономічними дисбалансами не можна нехтувати, оскільки держава-член має низький рівень державного боргу;

– відносини між Пактом стабільності та зростання і рештою системи економічного врядування в ЄС мають бути збалансованими. Хоча фіскальна стійкість є критично важливою, координація та подолання макроекономічних і структурних дисбалансів є життєво важливішим. Пакт стабільності та зростання може мати найсильнішу юридичну силу на рівні ЄС, але політичні зобов'язання європейських лідерів до загальноєвропейських цілей, є також важливим чинником;

– певні реформи і інвестиції мають вирішальне значення для довгострокової фінансової стійкості, тому Пакт стабільності та зростання не слід переважувати кількома політичними цілями, краще вирішувати їх іншими засобами в рамках економічного врядування. Пропозиції повинні бути ретельно збалансовані з основною метою Пакту стабільності та зростання – фіскальною стійкістю;

– необхідно ретельно проаналізувати склад державних фінансів. На відміну від 2011–2013 рр., будь-яка фіскальна консолідація має на меті зростання та державні інвестиції, що забезпечить зростаючі середньострокові та довгострокові інвестиційні потреби ЄС. Проте є чимало сумнівів серед деяких держав-членів щодо того, що гнучкість політики автоматично призведе до здійснення інвестицій їх сусідами. Посилений нагляд за складом державних видатків створює явну напругу щодо суверенітету держав-членів та демократичної підзвітності;

– існуюча структура економічного врядування зосереджена на річних бюджетних циклах держав-членів. Водночас, варто забезпечувати фіскальну стабільність і на середньостроковий період;

– реформована структура економічного врядування має бути достатньо міцною, щоб проти-

стояти різним макроекономічним середовищам. До початку пандемії коронавірусу ЄС боровся з повільним економічним зростанням і низькими процентними ставками, які не тільки збільшили стійкість державного боргу, але й знизили ефективність макроекономічної політики. У сучасних умовах виклики, спричинені COVID-19, напруга в ланцюжках поставок і макроекономічний вплив подвійних переходів загрожують створити довгостроковий інфляційний тиск. Зрештою це може призвести до скорочення покупок Європейським центральним банком державних облігацій, тим самим збільшуючи доходи для держав-членів з високим боргом. Незважаючи на можливі переважачі макроекономічні обставини, ЄС повинен бути взмозі зберегти стійкість боргу, проводити ефективну макроекономічну політику та здійснювати необхідні інвестиції в подвійні переходи і відповідні соціальні заходи.

Варто зазначити, що успішність реформи потребує широкої основи консенсусу між усіма державами-членами ЄС та відповідними зацікавленими сторонами. Рамки економічного врядування в ЄС мають бути адаптовані до сучасних вимог з метою забезпечення фіскальної стійкості та макроекономічної стабільності, одночасно сприяючи розвитку стратегічних цілей ЄС та дотримання балансу наднаціональних та державних компетенцій. Гнучкість реформ і ефективність врядування повинні сприяти подоланню будь-якої недовіри з боку держав-членів ЄС. Розбудова економічного врядування в ЄС має на меті створення узгодженої і взаємопов'язаної архітектури врядування, яка поєднує вільний вибір національних зобов'язань з потужними механізмами відповідальності, що спрямована на ефективне вирішення нагальних питань та викликів, з якими стикається Союз.

Висновки. Підписання у 1992 р. «Договору про Європейський Союз», який запровадив євро як спільну валюту держав-членів ЄС, обмежив державний дефіцит та рівень державного боргу, дало старт розбудові економічного врядування в ЄС. Цей процес відбувається вже більше тридцяти років, й нині знаходиться на етапі проведення дебатів щодо його майбутнього. Європейський Союз проводить комплексні заходи щодо перегляду системи економічного врядування з метою вирішення існуючих проблем, подолання впливу світової коронавірусної пандемії та підготовки до викликів, пов'язаних з подвійним зеленим та цифровим переходами.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Договір про Європейський Союз. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029#Text.
2. Договір про функціонування Європейського Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029#Text.
3. Європейський Союз у XXI столітті: функціонування та розвиток : монографія / за заг. ред. В. С. Загорського, О. Я. Красівського. Львів : ЛПІДУ НАДУ, 2016. 632 с.
4. Кілієвич О. І. Економічне врядування. *Публічне управління* : термінолог. словник / за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2018. С. 43.
5. Коваленко М. М., Гончаренко М. В. Економічне врядування та публічні фінанси : навч. посіб. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2019. 239 с.
6. Кризові явища в єврозоні та їх вплив на політичні трансформації в ЄС : аналіт. зап. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosini/krizovi-yavischa-v-evrozoni-ta-ikh-vpliv-na-politichni>.
7. Рудік Н. М. Економічне врядування в ЄС: розбудова в контексті сучасних викликів. *Державне управління та місцеве самоврядування* : зб. наук. пр. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2020. Вип. 4 (47). С. 49-57.
8. De Angelis F., Mollet F., Rayner L. Rethinking EU economic governance: The foundation for an inclusive, green and digital transition. URL: https://www.epc.eu/content/PDF/2022/EU_economic_governance.pdf.
9. Degryse C. The new European economic governance. URL: <https://www.etui.org/sites/default/files/12%20WP%202012%2014%20EN%20WebVersion.pdf>.
10. Dixit A. Governance Institutions and Economic Activity. URL: https://www.princeton.edu/~dixitak/home/PresAd_F1.pdf.
11. CAN Europe's contribution to the public consultation on the EU economic governance review. URL: <https://caneurope.org/can-europes-contribution-to-the-public-consultation-on-the-eu-economic-governance-review>.
12. Single Supervisory Mechanism. URL: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/about/thessm/html/index.en.html>.
13. Treaty on Stability, Coordination and Governance in the Economic and Monetary Union. URL: http://european-council.europa.eu/media/639235/st00tscg26_en12.pdf.
14. Zoppe A. Economic governance. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/87/economic-governance>.